

Kontra Ferenc

Szirmok tükörképe

Van olyan kérdés, amit egy életen át sem merünk feltenni. Nemzedékeken át folyt ez így. Mintha törvényszerű lett volna a családban, hogy az apák csak egyetlenegyszer látogassanak el gyerekeikhez életük során, ahogyan a nagyapám is tette egy őszi reggelen. Megérkezett a hathúszas busszal, a zsebébe nyúlt, tenyerében két gesztenye fénylett, a takarómra tette őket. Álmosan ültem fel az ágyon, mondani akartam valamit, de már indult kifelé, hogy nekikezdjen a kerítésépítésnek, kihúzza az új dróthálót, a henger már hetek óta a garázsban várt rá; feltúrte kockás flanelingét, nekilátott a munkának. A reggeli mellől néztem, milyen szakértelemmel méricskéli az udvaron az oszlopokat, egyszeriben otthon érezte magát, és nemsokára egyenletes ütemre dolgozni kezdett a kalapács, kimentem, és adogattam neki az U alakú szögeket. Délben megjött apám az iskolából, és együtt ebédeltünk. Apámnak ilyenkor mindig iskolaszaga volt, kréta és tinta és kávé és a tanítónők kölnije.

Ezen az őszön is múlhatatlan iskolaszagot éreztem a levegőben, nem tavasszal köszöntött rám a megújulás, hanem ilyenkor, amikor egyik napról a másikra vadonatúj tárgyak vettek körül: a táska, a tankönyvek és a füzetek. Volt abban valami borzongatóan izgalmas, ahogyan megkezdtem egy új füzetet, ahogyan attól kezdve csak az enyém lett, ettől a biztonságtól tekintettem várakozással egy új tanév elé tizenhét éven át, és nem lehetett meg nem történné tenni ennyi hasonló illatot,ilyentájt sohasem mulasztottam el felidézni őket, és mégis, micso-da megkönnyebbülés felébredni régi iskolai élmények szorongásos álmaiból.

Apám már ötvenöt éves volt, amikor először és utoljára meglátogatott bennünket. Nem mert kimenni az erkélyre, mert tériszonya volt. Tudtam, hogy még gyerekkorából ered a félelme, amikor kézigránátokat hajigáltak a szakadékba a második világháború végén, az utolsó pillanatban sikerült csak elkapnia egy gyökeret, amely kiállt a löszpartból, tenyeréből lassan csúszni kezdett a gyökér, ettől az érzéstől sohasem tudott megszabadulni: ahogy kopogtak a rögök a hátán, és sújtott a légnyomás. Aminek történnie kellett, az apákkal mind megesett, ez a sokszor elmondott történet is azt sugallta, hogy az volt az igazi életveszély, ők voltak a hősök, akik a halott pilóta zsebéből a kézigránátot kiszedték, a történelem velük érkezett, és minden, ami utánuk jött, már csupán a lét halvány lenyomata lett. Így nekünk egyéb dolgunk sem maradt, csak mindabból tanulni, ami velük vagy általuk megesett, mintha csak a ránk érvényes tanulságok miatt éltek volna le további éveiket.

Gyalog mentünk haza a kórházból, egyébként sem volt nagyobb a távolság egy buszmegállónyinál, gondoltam, kellemes sétát teszünk, de már későn bántam meg, hogy erőltettem a gyaloglást. Láttam rajta, hogy fogytán az ereje, fel sem merült bennem addig, hogy mi lesz akkor, ha megáll félúton, és nem tud továbbmenni; folyamatosan beszéltem hozzá, hogy eltereljem a figyelmét, mintha nem látnám, hogyan szürkül el, mennyire rosszul van, ráadásul világosabbak lettek előtte a betegség tünetei, de nem akart róluk tudomást venni, és nem is akarta szóba hozni, hogy mit tanácsolt az orvos.

Igyunk meg egy sört ott szemben, mondta.

Volt hely bőven a napernyők alatt. Csíptetők rögzítették a damasztot imitáló nejlónabroszokat az asztallábakhoz. Másnapos pincér jött elő valahonnan az árnyékból. Nem is kérdezte, milyen fajtát kérünk, csak ezt az oroszlátról elnevezettet lehetett akkor kapni a városban. Nehéz, párás levegőt hozott a feláramló szél a Duna felől, a levegő teknőshátra emlékeztető púpokat mozgatott az abroszok alatt, amitől körülöttünk minden könnyűnek és lebegőnek tűnt. A közeli konténerben a kóbor macskák egymásra fújva lakmároztak. Üresen álltak már előttünk az üvegek és a poharak. Valamivel jobb színe lett, de nem mozgult, húzta az időt, nem akart még hazaérni, félelmek bujkáltak benne, de hallgatótt róluk; ültünk egymással szemben, és egészen másról beszéltünk, mint amire gondoltunk. Egy kérdés járt a fejemben, de nem jött el az ideje, hogy feltegyem. Az embert az is jellemzi, hogy egy kérdést mikor tesz fel, mint ahogy mindenkit jellemez az is, hogy mikor tesz fel neki azt a bizonyos kérdést.

Látod: így jöttem el hozzád, rosszkor és későn, nem is jöttem volna, ha nincs itt a pillanat, mikor jönnöm kellett, mert elhiheted, hogy a megbánt szavakból és tettekből mégiscsak kifejlődik az időérzékünk, valamilyen gazdaságos rendtartás, tapintat és belátás, mely értesít, meddig lehet várni, és mikor jön el annak az ideje, amikor a búcsúzásnak is ára lesz.

Ebből az ünnepélyeskedésből kiérződött, hogy a lélek régen bezárkózott a maga testi kórjával közös cellájába, magára zárta az ajtót, és a kulcsot kihajította az ablakon. Megadta előbb mindenkinek, amit vártak tőle, és most már olyan messze van emlékektől és jelentől, a családjától, mintha idegen földrészen élne, amely nem is szerepel a glóbuszon. Mártírcarc nélkül teljesítette a kötelességét, látszólag készségesen. De kérdeztük ezt tőle valaha is? Ki kérdezte volna, mit remél az élettől, hiszen elvállalt mindent, gondolkodás nélkül. Eltúrte anyám minden szeszélyét és dühkitörését. Kamaszkoromban szó nélkül rendet rakott utánam. Nem beszélt soha boldogságról vagy boldogtalanságról, és most már hallgatni is fog ezekről a dolgokról. Nekem nincs utam többé ehhez a lélekhez. Mikor csukódott be?

Egy nappal sem akart tovább időzni, már másnap reggel indultunk. Még türelmetlenebb lett, mint régen. Mintha egy hotelben szállt volna meg, az érdeklődését is elveszítette minden iránt, egyetlen könyv sem érdekelte a polcomon, sem a bútorok, sem a képek a falon; a látogatáshoz persze két ember kell, aki vendégül lát és aki szívesen jön. Most pedig be kellett látnom, hogy nagyon eltávolodtunk egymástól, ilyen távolságot nehéz áthidalni anélkül, hogy ne kellene legyűrni magunkban régi közös emlékeket, főleg azért, mert újabbak nemigen lesznek.

Valamit még meg kellene beszélnünk, mielőtt elmúlna ez a nap, gondoltam magamban, de mondani csak annyit mondtam, hogy itt megállunk egy kicsit a vízparton. Talán hogy halogassuk még az átkelést az azóta határállomássá lett hídon, „*micsoda paradoxon, mondtam volna neki, hogy én abba az országba szakadtam, ahol a te kedvenc focicsapatod játszik*”, de hagytam, inkább nézzük a part menti tavirózsákat, melyeket a családban mi csak vízi tulipánoknak nevezünk. Csak egy nyílt ki teljesen, a többi még félig bimbóba zárkózott, de ez az egyetlen a víz közepén szétszórta szirmainak tükörképét.

Még soha életében nem nézegetett virágokat. A kiépített téglapárkányon ültünk, amit rendszerint a horgászok foglaltak el. De most nem láttunk senkit a közelben. Újra béke volt.

Nem mondasz semmit – olyan hangsúllyal mondta, amely a megállapítás és a kérdés között bizonytalankodott, mert megérezte valamit a tétovázásomból. A krétapor miatt volt, mintha lassan belepett volna bennünket. Most megint úgy emlékeztem rá, mintha ez a mostani jelenet már nagyon régen lejátszódott volna. Nem volt kínosabb annál, mint amikor bejött az osztályba, és csak én tudtam, hogy most azért nem tud a tananyagra koncentrálni, mert otthon veszekedés volt, napokig nem szólt egyikünkhöz sem, én nem az ő világához tartoztam, hanem anyáméhoz, nem beszélt velem az iskolában sem, ebbe a dachba sosem mertem beleszólni. Ugyanazt az embert láttam benne most is, aki zárkózottságát sohasem tudta levetkőzni, inkább újabb leveleket növesztett, mint a káposzta, hogy teljes felületével minél inkább fedje, amiket nem akar láttatni önmagából, mint aki akkor az osztályba bejött, és a burkolózástól olyan nehézkes mozdulatokat tett, akár egy bábu, így persze nem tudtam meg soha, hogy ő milyennek látott, ez sohasem derült ki, mert nem is nézett rám.

Attól nem leszek jobban, se rosszabbul, ha beszélgetünk, mondta készségesen, és a régi rutinnal széttárta a kezét a víz felé, ami talán azt a társalgási fordulatot jelentette, hogy most már igazán ne kíméljem, ennél nagyobb sötétség már úgysem jöhet, mint ami odalent van, ami közeleg, ahol a mélységek fekete halai várakoznak.

Semmire sem vágytam jobban, mint az elismerésére, pedig már jócskán felnőttkorban voltam, de egyre hiábavalóbb lett minden igyekezetem. Úgysem lehetett jóvátenni, ami elmúlt. Különbösen is, csak én éreztem úgy sokáig, hogy jóvá kellene tenni valamit. Őt okoltam minden rosszért, ami velem történt. Színötös lettem volna nyolcadikban, de „*hazánk földrajza*” kifogott rajtam. Akik az ellenségeim voltak, kárörvendően a képembe vigyorogtak, ők kapták azt a négyest ajándékba, benne volt ezekben a vigyorokban a régen várt elégtétel, hogy lám csak, ha már az apja is csak ennyire becsüli, hát lehet abban valami, hogy nagyon elkapatták, ez a góg legjobb ellenszere! Pedig a kirekesztéshez nagyobb energia kellett, mint a befogadáshoz, mint ahogy a gyűlölethez is több erő kell, mint a szeretethez. Mi lehetett vajon az, amit ennyire veszélyeztettem, amiért úgy éreztem, hogy összefogtak ellenem, és a kirekesztésben még apámban is a cinkosukra leltek, talán a hierarchiát veszélyeztettem, az apai tekintélyelvűséget, a gének által továbbított ősi törvényt, amit régi viselkedésmintákkal kódolt a közösség tudatába az idő. Jelek formájában vésődött az elmék barázdáiba, hogy itt márpedig csak így lehet élni, nincs

helye semmiféle lázadásnak. Neki segítettek abban, hogy kimondatlan maradjon, mi miért történt, és ne kérhessek számon semmit. Apám a saját autoritását védte velem szemben, és ezzel együtt egy régi hagyományú intézményét is, amellyel teljes mértékben azonosult. Olyan pontosan tudta a saját helyét és szerepét benne, hogy fenntartások nélkül belesimult ennek a zavaros víznek a tükrébe. Ha akkor megmutatom, milyen szögben nézzen, talán mégis meglátja a saját arcát benne, ezt a fegyelmezett tekintetet, nehogy bármit is eláruljon magából, mert az érzelmek kiszolgáltatottá tennék. A Holt-Duna feneketlennek látszott, kiszámíthatatlannak.

Ebben az egyenlőtlen küzdelemben vajon miféle szándék és akarat állt egymással szemben, erre vártam a választ; tudjam meg végre, mit kérdőjeleztem meg és hogyan; mire kellett nemet mondania a saját védelmében. Miért kellett ekkora energiát fordítania egy osztályzatra, és honnan volt bennem akkora erő, hogy a történetek ellenére is felemeltem a fejem, és örökre elmentem otthonról. Mert melyik fiúban nem él a szándék, hogy egyszer visszaüssön? Miért szenvedtem akkor annyira mégis attól, hogy csak úgy bánt velem, mint a többi diákkal, és nem úgy, mintha a fia lennék.

Nem akadt senki, aki a segítségemre sietett volna. Nekem nem volt hozzá jogom, hogy felvessem a kérdést, sem otthon, sem az iskolában, a kettő nálunk egyébként sem vált ketté soha. És a kérdés mágnesként rántott magához egyéb elhallgatott válaszokat: miért éppen azt nem tudtam megtanulni, hol volt a hiba, bennem vagy őbenne, neki tudnia kellett volna. Mert elismert tanár hírében állt, akadtak tanítványai, akik évek múlva is visszajártak hozzá, ha valamilyen szakkönyv kellett a tanulmányaikhoz. De ennek az osztályzatnak a mélyén nem egy számmal kifejezhető tudás állt, hanem egy ítélet, aminek a végrehajtását apámra hárították. És ez talán összekapcsolódott egy régebben elfojtott személyes sérelemmel. Akkor egy konkrét esetre gyanakodtam: egyszer egy döglött macskát fektettem apám ágyába, és amikor felhajtotta lefekvés előtt a takarót, megpillantotta a bűzlő tetemet, mindjárt az én nevem kiáltotta. Ettől megdermedtem, vártam a folytatást, de akkor sem az történt, amit vártam. Sem pofon, sem zsebzsebzésvonás. Nem akartam tovább találgatni, mi lehetett a valódi ok.

Kérdezni akartam valamit tőled már nagyon régen.

Akkor most kérdezd meg!

Miért kellett négyest kapnom éppen földrajzból?

Tudtam, hogy most ez nem becsületes, mert visszaélek a helyzettel, megint hálátlan vagyok, számonkérésíze van, de úgy is lehet értelmezni a kérdést, hogy tőlem, a sértett féltől most megkapja a lehetőséget, hogy válaszával jóvátegye, amit elkövetett ellenem, mert az én értelmezésemben így áll kettőnk között az etikai mérleg az esettel kapcsolatban. A körülmények is egészen másnyelvenek, már lehetne szépen válaszolni: az ég belekéklik a vízbe, tükre azt mutatja, hogy kettőnk jókedve közé immár nem állhatnak rossz ízű szavak, a beszéd fizetetlen szolgálai, mi leromboltuk magunkban azokat a gátakat, melyeket keresetlen mondatokból építenek. Rőt leveleket hintáztatott előttünk a kanadai nyárfa. Semmi sem állt már az útjába annak, hogy az ősz felragyogtassa utolsó tartalékát. Felesleges bármelyikünknek is érzékenykednie, ezt erősítette meg bennem a hirtelen jött válasz:

Ennyit érdemeltél.

Hangja tisztán és érthetően csengett, a válasz egyszerű és világos volt. Milyen jelentéktelenné törpült egyszeriben az osztályzat körüli bonyodalom, egy jeggyel jobb vagy rosszabb, meresszük tekintetünket a láthatárra, figyeljük a természet aranylását, mielőtt felkerekednénk, hogy ide soha többé ne térjünk vissza, mert indoklásnak helye nincs; mintha csak akkor csináltam volna bolhából elefántot, mostanra kézlegyintésnyi aprósággá törpült, ezzel a feledhető dolgok kicsiny boltjának pultjára került, és már nem vagyunk vevők efféle avult portékára. Vagy éppen ellenkezőleg, mert a válasz rövid komolysága már nem téveszt meg, nem kényszerít kapitulációra, nem vagyok fenyíthető és sakkban tartható immár semmivel; ez a mondat továbbra is gyáván homályban hagyta az összes további kérdésre adható választ, vagyis hogy tulajdonképpen mit érdemelt meg: azt, hogy gyengébb jegyet kapjak, mert éppen ebből a tárgyból volt rövidebb az eszem, vagy pedig ilyen elbánást érdemelt, azaz büntetést, amelynek ezt a választékos formáját apám szentesítette. Mégis mi lehetett az ok, amit még a családi asztal vasalt nyilvánossága előtt sem lehetett nyíltan kifejtetni? Hiszen ha szétkentem a tojásos szendvicset a tanári asztalon, akkor is nyomban apámat hívták, mint valami inkvizítort, ez látványosabbá tette az esetet, a nyomatéka is nagyobb lett, érdemes volt engem rajtakapni valamin, mert akkor a dramaturgiai hatás nem maradt el, apám az iskola színpadán a kelleténél nagyobb büntetést is jóváhagyta. Hogy esetleg ő maradjon miattam a pácban, ilyesmit elképzelni sem lehetett, ellenkezett volna az elveivel is, a személyiségével is. Akkor pedig éppen ezeket próbálták hírbe hozni. Mert miért nem tudtam ezt neki soha megbocsátani, tettem fel magamban a kérdést, hiszen ért már ennél nagyobb csalódás, nagyobb fájdalom is. Csak egyetlen okot tudtam felhozni, amiért ilyen szívósan belém ivódott az eset: még ekkora időtávlatból is sértette az igazságérzetemet, nyilván ha az osztályzatnak lett volna létjogosultsága, akkor a leves kavargatása közben szemlesütve vállalom, ahogyan a tiltott kirándulást az iskola padlására, hiszen nagyjából mindenki tisztában van a kilátásaival és a képességeivel, ez ösztönös, akár óvodásról, akár akadémikusról legyen szó.

Rekedtesen, de sokkal határozottabb hangon folytatta a választ.

Volt az esetnek egy másik szereplője is, ugye, emlékszel a párttitkár lányára, ez a körülmény sokat nyomott a latban, éppúgy, mint csinos arca, mely oly kedvessé tette mások szemében; neki kellett volna egy jeggyel jobb földrajzból és fizikából, nem vették volna fel a gimnáziumba, ha a bizonyítványában hármások virítanak. Az igazgató nap mint nap magához rendelt bennünket.

Még egy általános iskolában sem maradhat titokban semmi, a gyerekek is a titokzatos „szobáztatásról” beszéltek. Az osztály konstataulta, hogy a tudás megítélése korántsem olyan nagyon objektív dolog, hiszen egyetlen kézvonással lehet így is, úgy is dönteni, a fizikatanár gyorsan kötélnek állt, „felkerekítette” a jegyet. De apám ellenállt, aztán a soron következő értekezleten a párttitkár nyilvánosan elfogultsággal vádolta, most már a pártbeli megbélyegzéssel együtt a szakmai becsülete forgott kockán, amire viszont kényesebb volt mindennél. A diákok felé is kiszűrődtek a pártvita foszlányai, a nagyszünetben a szendvicsebe csámcsogás közepette olyan értelmezést kaptak, hogy az én ötösöm érdemtelen lenne, hiszen

a saját fiáról van szó. Különbösen is, hogy jövök én ahhoz, hogy a párttitkár lányához mérjem magam, és a képzeletbeli ítélőszék előtt egyszeriben úgy álltunk egymás mellett, mint akik ugyanazt a jussot követelik maguknak, a vitát eleve a befolyásolás szándékával szivárogtatták így ki maguk a kollégák; a közvélemény döntött úgy, ha már választani kell, akkor mégiscsak inkább a lányt támogatnák, nem pedig egy külön művészyereket.

Most nézett először a szemembe:

Te talán nem érezted ezt a feszültséget. Engem a párt szemmel tartott, gyanúba keveredtem, a szubjektivitás gyanújába, ami mindennél komolyabb érv volt, az állásom forgott kockán.

És döntött, nem egy szomorú esős napon, amikor a természet sugallja az események kimenetelét, komorságával rávetül a történetekre, ahogyan a dudorászható dalokban, nem, ez napsütötte, vidám giccsnek indult, az ablakból ráláttunk a szomszéd kertjében a piros cseresznyére. Azt a kompromisszumos megoldást választotta, hogy most bizonyít: látjátok, kartársak és kartársnők, igazságosságom megkérdőjelezhetetlen, a saját fiamnak sem adok jobb jegyet, mint ahogyan senki másnak az osztályban, tehát elfogultsággal senki sem vádolhat a jövőben, így tehát a kétségtelenül bölcs megfontolás értelmében a párttitkár leányának az osztályzatát sem emelhetem négyesre, mert én egy elvhű, szigorú pedagógus vagyok, és nem hagyom, hogy a magamról kialakított képet bármi megzavarja!

Ha elmondtad volna, nem hordom magamban ennyi ideig a kérdést, talán még meg is értem, hiszen nem volt létfontosságú számomra az a jegy, mondtam neki, de elnézett hirtelen a túlsó partra, ahol már minden szörnyűség megtörtént, és nem marad más hátra, mint hogy túllépjén ezen.

Amit erőszakkal és hirtelen változtatnak meg, az mindig fájdalmasabb, lélektani következményei bűvópatakként ágaznak szét a tudattalanban. Sokszor beszélünk a családban az országhatárok változásáról, de most, hogy szó szerint is a bőrünkön éreztük, belebetegedtünk, beleöregedtünk a háborúba, aztán abba, hogy folyton egy idegen országba kellett hazamenni. Enyhe kifejezés erre a csalódás, mert semmi sem ott folytatódott, ahol vége szakadt, a megújulás pedig soha nem nekünk kedvezett. Távolabb kerültünk egymástól, mint valaha, a szónak a lehető legnyomasztóbb értelmében, egyetlen családnak sem tesz jót, ha két országba szakad, az újfajta béke egyik felének sem hozott megnyugvást, inkább további feszültségeket; látványként változatlanok tűnt a hegy, és a part is ugyanúgy szakadt, mint amikor apám gyerekkorában felrobbantotta az orosz kézigránátot, külsőre nem változott semmi, a folyó ugyanott kanyarodott, az ereszkedő házai még elhagyatottabbak lettek, némelyik régen kidőlt a sorból, és az égen felettünk lebegtek az esőfelhők piszkos paplanjai. Az emberek lelkében végképp szétköltözött a korábbi összetartozás. Mintha átok ült volna rajtunk, hogy az apáknak és fiúknak ezt meg kell élniük, ahogy a nagyapámnak is, amikor hazatérőben a hadifogságból közölték vele, hogy egy sosemvolt királyságba megy haza. Azt a keserű mondatot ismételte élete végén, hogy „egyetlen ember sem élt annyi országban, mint én, pedig nem is mentem sehova”; és most apámat viszem haza félholtan, miközben nekem már semmit sem jelent ez a szó, ebből a szóból hiányoztak az őseim, ebből a szóból hiányozni fognak az én

gyerekeim. Mintha átok ült volna rajtam, akit arra kárhoztattak, hogy határokon várakozva töltssem a fél életem, és ettől nem is éltem soha teljes életet.

Minden határátkelés méltatlan. Ahogyan ezek gyanakszanak egymásra, az semmi ahhoz képest, ahogyan egy idegennel bánnak, aki itt él, de ott született. A világra jövetel helyénél erősebb előítéletet semmi nem gerjeszt. És ebben a patriarchátusban persze csak férfiak vannak. Egy nőt sohasem ellenőriznek ezen az átkelőhelyen, nem ellenőrzik a háborús bűnösök listáján sem, mintha nem is emberek lennének. Az adócédulától a katonakönyvig – minden az apa neve szerepel.

Az apák világa ez, akiket megnyomorított a saját „kisebbségük” is, akiknek el kellett hinniük, hogy éppen az a hazájuk. Viselkedniük kellett, kétszeresen is bizonyítani. Mindenért duplán fizetni, azok helyett is, akik miatt kisebbség lett, duplán kellett dolgozni ugyanazokért a javakért. Ezekért a tárgyakért, melyek elvesznek egyszer. Semminek. Akkor miért fontos mégis, hogy mit tett és mondott az apám? Mert ez a mi hazánk, ilyen kicsiben, ilyen védtelenül, ilyen megnyomorítva, ahogyan éltünk. Ennek nem voltak földrajzi határai. Azóta csak nőtt a közöny bennünk. Amilyené tették az életünket. Nem nekik kell megbocsátanunk, hanem egymásnak. Ezért kell megbeszelnünk, és egyszer még otthon egy ebéd mellett utoljára családnak látszani.

Kisebbségnek és elhasználtabbnak tűnt a ház, a berendezés, ilyennek látja mindenki, ha hosszabb idő után hazatér, mert olyan az emlékezet, mint egy érzéki csalódás, amelynek optikája az idő múlásával nagyítóként működik, az elme olyan részleteket is elraktároz és egymás mellé tesz, amelyek a valóságban sohasem láthatóak egyszerre; az emlékezetnek egyetlen dimenziója van, mintha egy állat kiterített bőre lenne, melyet ha kitömnék, megint sokkal kisebb lesz. Minden újabb dimenzió elvesz a síkból.

Anyám aggódva nézett rajta végig, „jól utaztál, jól érezted magad, milyen volt a kirándulás”, ezeket kérdezte, nem pedig azt, hogy mit mondott az orvos, arra úgylát tudta a választ, hiszen mindannyian ismertük a diagnózist, csak a lelkiismeretünk megnyugtatása végett volt szükség erre az utazásra, hogy lássa még egyszer a Holt-Dunát, melyet annyira szeretett; és elvittem az egyik orvos barátomhoz, aki éppen akkor ügyelt az onkológián, így beszéltük meg, volt bőven ideje, hogy apámmal foglalkozzon. Amit mondott, az is inkább baráti volt, mintsem szakmai. Elvetette azt a módszert, hogy a beteg háta mögött kell megbeszélni, mi is legyen vele a továbbiakban, éppen ellenkezőleg, szerinte a saját érdekében kell beavatni, mivel az rosszabb lesz neki, ha rájön, hogy félrevezették.

Mint akiből egy időre elköltözött a fájdalom, kissé elernyed, és szórakozottan tűnt, forgatta a fejében anyám kérdéseit, és a válasza késett egy kicsit.

Egy virágot láttunk a vízen, mondta egy kisgyerek őszinteségével, mint aki egy marék cseresznyét őrizget a tenyerében.

Nem illett hozzá ez a válasz, egy római katona sohasem mondana ilyent. Az ősi, aki a nevét hagyta ránk, elveszítette egész birodalmát, aztán csak fényesítette utolsó aranyát a katakombában, a legenda oda. Apám szavai végül mégis hitelesen csengtek, nem törte semmi meg, a víztükör újra sima lett, mint annak előtte. A soha vissza nem térés folyójára gondoltunk, miközben a kanalunk elmerült a levesben.